

D O N I E S I E N I E

Z Piotrkowa d. 10. Września. 1791

List do Jmci Pana Barssa Pisarza Sadu Appellacyjnego wydziału

XVIII. 2. 307
Xieſtwa Mazowieckiego y Wiewdztwa Rawſkiego.

Jakim sposobem odbyta została w naszym tu Mieście Uroczyſtość Narodowa; mam honor donieſić W Wc Panu Dobrodzieiowi. Setne z dział bicie dało poznać rozpoczynając ſię Uroczyſtość, o godzinie 10. zgromadziliśmy ſię na Ratusz, a ſtamąd udaliśmy ſię do Kościoła Parafialnego. Obywatele Powiatów tuteyſzych Zgromadzeni licznie na agitujące ſię Sądy Grodzkie, wypłacaiąc ſię z ſwych obowiązków Naylepſzemu z Królów, raczyli zaſzczycić y przyozdobić przytomnością ſwoją Zgromadzenie naſze. Wotywa ſpiewana była przez Jmci X. Przybyłowicza Surrogata tuteyſzego, po której ſtołowny do okoliczności, to ieſt. Anniwerſarza Elekcyi ſzczęſliwie nam Panującego y do mianey ſię wykonać przyſięgi na Konſtytucyą 3. Maia, zabrałem głos; który mam Mu honor komunikować. Ten ieżli znajdzie approbatę lego, z ſukontentowaniem pomysłu ſobie, żeſm nie zbłądził w oczach tuteyſzey Publiczności: a w tym przyp dku, upraſzałbym W Wc Pana Dobrodzieia o umiejſzczenie głosu tego, wraz z liſtem ninieyſzym w Gazecie *Warszawſkiej*. Celebriujący głosił nam Rote przyſięgi, a wſzyſcy przytomni (prócz Obywateli Powiatów tuteyſzych, gdyż Ci w czacie poznieyſzym przyſięgę tę wykonać zamýſlał) z wyciągniętymi rękoma z naywiękizym uczuciem wzięli przyrzeczenia ſwego za Świadka y Zaręczyciela BOGA. Uczucie to z ſerca przechodząc do aſt, ſciany Przybytku Pańſkiego, wetołym napelniło okrzykiem: *Vivat Król z Narodem y Błogoſławiona Konſtytucyą 3. Maia*; po czym zabrał Głos Jmć Pan Perner Sędzia Appellacyjny, ſtoſownie do uczucia, iakie napelniło pod ów czas ſerca Zgromadzonego Obywatelſtwa. Zwykły Hymn, przy nieuſtannym z dział biciu, z dziękczynieniem nayſzczerſzym, naygorętzſza połączona proſba, za Naylepſzego Króla y nayſzczęſliwſzą Konſtytucyą, zakończył ceremonią Koſcielną. Zmierzeli dał widzieć piękną Illuminacyą Ratusza y Miasta całego, tey ognie ſztuczne przydawały piękności Mnogi lud napelniający ulice tuteyſze, w późną noc radoſne wydawał okrzyki; kontent, że przez zaleconą Illuminacyą, mógł według ſwey możności okazać czułość ſwoją y wdzięczność dla Oycy Oczczyzny.

Nazaiutrz Jmć Pan *Kaczkowski* Woyski *Radomſki*, dawał Obiad *in gratiam* poprzyſiężoney Konſtytucy; dla Obywateli Powiatów y Miasta tuteyſzego. Familiarność y uprzejmość pomiędzy bawiącymi ſię dwóch Stanów Obywatel. mi, uczę tę zdobiąc, napelniła ukontentowaniem ohoczego Gospodarza, odpowiadając lego celowi. Wolność y równość naymiłzysze będąc haſtem wſpólnie bawiących, ſłodziła ninieyſze poliedzenie.

Patrzaj Wé Pan Dobrodziy, iak nadzieia Nasza iest przewyższona, o myliliśmy się! lecz miło w podobnym razie zawładzić się błędu y przyznać się do omyłki.

Zostaię z winnym szacunkiem

1791. 10. Września.

w Potokowie

Tomasz Maruszewski.

PRZEZACNE ZGROMADZENIE

Obchod pierwszej Epoki szczęścia naszego, bo Anniwersarz Elekcyi Nawiaśniejszego STANISŁAWA AUGUSTA szczęśliwie Nam panującego, zgromadził Nas do tego tu Przybytku Pańskiego, dla złożenia Panu wżech rzeczy dziękczynienia, y modłów naszych za najlepszego z Królów. Połączmy więc przy obchodzie niniejszym, pamiętkę Konstytycyi na dzień trzeciego Miesiąca ustanowionej, wszak y ta iest dziełem Ojca Ojczyzny Naszey.

Kiedy nam się przychodzi zastanowić, nad bywizniami, y terazniejszemi Narodami, kiedy ich obroty, a przytym szczęścia y nieszczęścia uważamy koleje, trudno nie przyznać, że Tworca Świata, wglądłwa czajem z wysokości Tronu swego na dzieła R k swoich, y że dopomaga niekiedy Narodom mocą swą nadzwyczajną, pomimo właney raz mocy, y danego ruchu Machinie Świata całego, do utworzenia lub ugruntowania szczęścia Ich, z syłając Im Mężów przeznaczonych od wieków, dla dopełnienia zamiarów dobroci swej.

Takim był ów Mędrzec, Rządzca, y Prawodawca Ludu Izraelskiego Moyżesz, którego ustaw, y rozrządzenia, bez podziwiania y poszanowania czytać niemożna. Takich miały y inne Narody, w swoich Solonach, Li kurgach, Numach, Kazimierzach, Henrykach, Zygmuntach y innych; lubo to wyznać trzeba, że jeden tylko Narod Żydowski, Boskim mianował dziełem powołanie swego Prawodawcy. Lecz w tem tak ci, iak y owi, nie byli bez błędu ci że nie przypisywali nic Ludziom, tamci że mało, lub nic Bogu. Korzyłaimy z pomyłek oboyga, z błędu cudzego robiąc dla nas naukę.

Zwroćmy teraz pamięć na bez Królewie ostatnie, kombinując wszystkie pilnie tamtocz. sowe okoliczności, a przyznać musimy, że nie bez woli, y dzielnoy pomocy wżechwładnego Pana, Zbawca Ojczyzny Naszey, ten to prawdziwy Jagiellow Potomek zasiadł Tron Naddziadów swoich. Lecz stañmy na tem, gdyż to niezaprzeczone, a zastanowiwszy się, sądźmy razem, czy obchod pamiętki wyboru na Tron szczęśliwie nam Panującego, nie powinien być pierwszą Epoką szczęścia Ojczyzny Naszey? Niech inni mówią w podobnym razie, wielbią w szczęśliwie nam Panującym, pogromiciela przefadów, Nacawcę prawdziwey wolności Ojca ludu, Ojca stanów wżyskkich, Restauratora Miast, Protektora rolnictwa, handlu y Manufaktur, niech wyliczają, że pod szczęśliwym tego Panowaniem, na obalinach dumy, y przewocy Magnatów, Święta zakwitnęła równość, y sprawiedliwość, na miejscu nierządnych, y niekarnych Pocztów, dobry y czyny Obrońca Kraju, na miejscu Kommissyów Ka-

domskich, Skarb dobrze y sprawiedliwie urządzony, y administrowany, na miejscu nierządu, y nieładu Kraiowego, dość szczęśliwie, ile w początkach, urządzona Pollicies; mnie uwielbienie tych, y tym podobnych czynow wydoftarczających, już do uniesmiertelnienia Imienia STANISŁAWA AUGUSTA zostawiwszy in zym, niech będzie wolno zastanowić się, nad źródłem terazniejszey, y przyszley szczęśliwości naszey, którego Twórcą Król Mądry, to jest nad Edukacyą, czyli oświeceniem, które tak skutecznie dzielna STANISŁAWA AUGUSTA zaszczepiła Ręka.

Kto tylko nad zafadami, na których się gruntuie szczęśliwość w społeczeństw ludzkich zastanowić się zechce, każdy mający choć nayczuupleysze pojęcie przyznać musi, że oświecenie jest pierwszą zafadą, a raczey węgielnym kamieniem, szczęśliwości ludzkiej. Lecz niech nie omiema kto, że w pojęciu mym, oświecenie, a wiadomość, lub umiejętność jest rzeczą jedno znaczną! Bynajmniej! Edukacya jest to, że tak powiem, owa sprężyna, za ktorey pomocą duch nasz stawa, wprz; rodzoney sobie postawie, za ktorey działaniem podnoli się do tey wielkości, do iakiey przeznaczyła istność Naywyższa stworzywszy podobnym sobie. Wiadomość zaś y umiejętność przyposobia Nas tylko do rzetelnego oświecenia. Y to pomieszanie wyrazow z sobą tak różnych, sprawuie nieraz błędne o oświeceniu mniemanie. Lecz biorąc go w prawdziwym słwym znaczeniu, pytam się! kto bez niego obaczyć się może, kto jest? by poznać, czy, nąymocniej go niepożądał. Iakoż poydzimy przez wszystkie Stany, sukakiny by jednego w całym okręgu Ziemi Człowieka, w jakimkolwiek bądź losie, y kondycyi, czyli temuhy dla siebie, lub w społeczności był dobrym, niepotrzebne oświecenie. Y owszem fadźmy sami, kto dla siebie, kto dla społeczności, bez oświecenia dobrym bydz może, y jakim sposobem, nieznając wyboru: między złym a dobrym. Jaka bez tego zwierzchność, iaki rząd, iaka sprawiedliwość, iakie obyczaje, nareszcie iaka Religia, to tak dzielne w społeczności ogniwo, bydz może?

Znał to dobrze Mędrzec nasz Panujący, gdy od początku panowania swego w wszystkie strony na to wyteżzał siły, by pierwszą zafadą szczęśliwości Kraiu iak nąymocniej założył, znał to, że bez tey, inne wszystkie proźne y niedługo wieczne byłyby; Idąc śladem Likurga, który na obywoaiach, a te na Edukacyi dobrej y jednoftayney trwałość swych Praw, y Rzeczypopolitey Lacedemońskiey zafadzał y przepowiadał.

Lecz na coż nam prawdę tę obcemi y dalekiemi stwierdzać przykłady, gdy nieba łaskawe, pozwoliły już oglądać szczęśliwie nam Panującemu, owoc prac, y szcepów swoich; świadkiem tego są uftale tyfiączne w Kraiu naszym panujące przesady, świadkiem sposób myślenia znaczney już części Narodu, świadkiem ta nie mała liczba Prawodawcow niniejszych, którzy w pierwszych młodości swey latach, staią się przykładem Rowiennikom, a nawet y mniey szczęśliwym starszym Polakom, świadkiem nąyczowitszym jest y będzie w późney potomności Konstytucya Trzeciego Maja.

Tak jest, Przechacne Zgromadzenie, gdyby nie więcey z czynów naylepszego z Królów niedoizło Potomności, iak tylko Konstytucya Trzeciego Maja, upewniani, iż ta, umiałyby już oddać sprawiedliwość, y cenić Rządce y Narod, w którym ta ustanowiona została; umiałyby słuszne powziąć mniemanie, o t, a

XV. 2. 92

Narodzie y Krolu, który będąc o ieden krok, od zguby swoiey, dzielnością twą na zaufaniu wzajemnym; miłości y iedności braterkiey zasadzoną nie tylko od teyże ratował się, lecz nadto szczęśliwość swą ustalił, y zabezpieczył. W tym miejscu trudno nie przyznać zaowu dzielney pomocy Naywyższego Pana; patrzymy iakich wśzechmocność Jego użyła sprężyn dla dopełnienia zamiarów swoich. Wskazał nayprzód palcem Prawicy swoiey Pomazańca, któremu przeznaczył zwierzchnictwo nad Polką; lecz by pokazał oczwisciey działanie swe, tyśiącami wprzód obarczył go nieszczęć niebezpieczeństwy, y z tyśiącznych go wyrwał, by doświadczywszy cnoty lego, godnieyszym go uczynił dobrodziejstw, które na Narod przez lego Osobę złać zamysłał. Przytłpobiał potym okoliczności, w których Polka zgubę swą, lub szczęście przegłądywała, a w momencie tym, zapalił miłością Oyczyzny serca Polaków, y wskazał Im Mężów, którzyby las Oyczyzny zabezpieczyć y ustalić zdołali. Stało się: uyrzał Narod, przy dobrym Krolu, godnych Oloby lego pomocników, godnych Narodu Polskiego Reprezentantów; Prawica działająca daley wskazała tymże; Mężów, iakich wybor taki do przewodnictwa potrzebował, wskazała prócz tego Mężów, w których zaufał Król y dobrze myślący Polacy. To udziaławły przestraszyły Nas układy Mocarstw Sąsiedzkich, a to zrodziło szczęśliwość naszą, to sprawiło szczęśliwą Rewolucyą trzeciego Maia, to dało Nam Konstytucyą rządową. Niech się teraz dawno y teraznieysze chlubią Państwa z Stanu szczęśliwości swey; niech Epoki, niech Rewolucye stanowiące szczęśliwość ich, obfzernemi wielbią pochwały. My przestaśmy na tym, że nas tak własne przekonanie uczy, iż za rewolucyą, a zatym Konstytucyą trzeciego Maia, naywięsrey winniśmy składać dzięków Bogu mieć wdzięczność Rządcy naszemu, y Stanom Seymującym, iako y tym, którzy radą swoią przyłożyli się do udziałania tey.

Co gdy tak dopełnieymy tego, co nam nasze czucie, nasz obowiązek każe, idźmy przykładem szczęśliwie Nam Panującym, y tych nieśmiertelney godnych pamięci Mężów, składających Seym ninieyszy. To jest przyżążmy Bogu, iż Konstytucyi Trzeciego Maia posłuszni, będziemy, że tey bronić, za nią obstawać, za naypierwszy y nayściśleyszzy bierzem obowiązek. Ty więc Przewodzco modłów naszych, racz głosić rotę przyłięgi, do której wykonania z uszanowaniem przyśiępiemy.

